

Herkül Millas

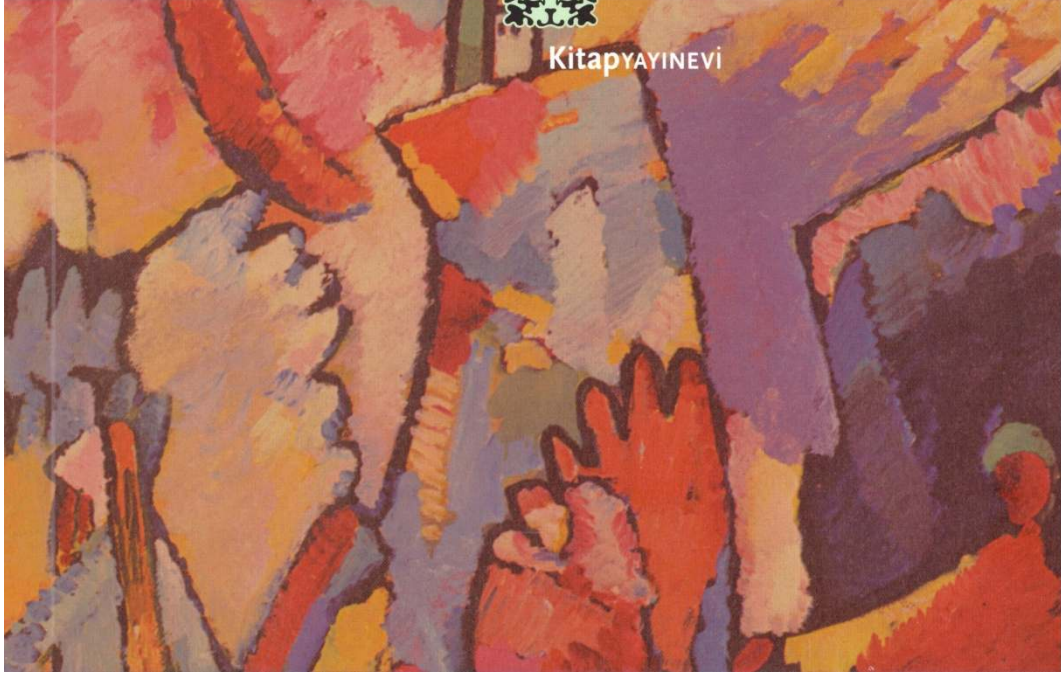
ZAMANDAN BİR SES

'Milliyetçi' Olmayan Yorumlar

2002-2008

KitapYAYINEVI

Zamandan Bir Ses

‘Milliyetçi’ Olmayan Yorumlar 2002-2008

HERKÜL MİLLAS

KİTAP YAYINEVİ

2009

İÇİNDEKİLER

Önsöz / Ekrem Dumanlı / Baskın Oran

Giriş

Çevrem ve ben (7 yazı)

Zaman'da İki Yıl	2/11/2004 (52)
Taraf Olan 'Tarafsızlar'	15/6/2004 (43)
Evimizde Yabancı	30/11/2004 (54)
Tereddüt	20/11/2007 (131)
Seçim, Sol ve Baskın Oran	17/7/2007 (121)
Bush'un Büyük Başarısı	4/3/2003 (9)
Aynaros Datça'da Olsaydı	29/4/2003 (13)

Bizi esir alan tarih (8)

Vahdettin ve 'Bilim'	26/7/2005 (71)
Müzik, Önyargı, Kimlik ve Tarih	8/2/2005 (59)
Tarih ve Kimlik	18/5/2005 (66)
Geçmişle mi Yüzleşiyoruz?	20/9/2005 (75)
Balkanlar'da Hayali Miras	28/11/2006 (105)
Rigas'tan 250 Yıl Sonra Dertleşme	19/6/2007 (119)
Tarihin Yeniden Yazılması	15/1/2008 (134)
1908 Ne Değildi	27/8/2008

Kimlikler (7)

Kimlikler: Kimin Çocuklarıyız?	11/1/2005 (57)
'Öteki' ve 'Biz'	29/5/2003
Kimlik ve sınırlamaları	12.07.2005 (70)
Hayali Kimlik Hikayesi	20/12/2005 (82)
Kimlikler (2)	4/1/2006 (83)
Sorun Kimlik mi Yurttaşlık mı? (3)	17/1/2006 (84)
Neden Hâlâ Sorun ?	14/10/2008

Milliyetçilik, Irkçılık (6)

Milliyetçilik	22/7/2003 (20)
'Biz' Kimiz?	5/8/2003 (21)
Irkçılık yada Yabancı Düşmanlığı	7/10/2003 (25)
Kıyımlar ve ırkçılık	5/4/2005 (64)
Ulusal Çıkar, Sorumluluk ...	18/2/2003 (8)
Hüzün, korku, öfke	25/4/2007 (115)

Türkiye'de siyaset (14)

Zina ve Güvensizlik	21/9/2004)
Tıkanan Çıkış Yolları	4/2/2006
Türk Solu'nu Nasıl Anlatsam?	24/8/2004) (48)
Aydın Sorumluluğu ve Psikanalizm	3/5/2005 (65)
İhanetin paradoksu	14/6/2005 (68)
Gülüp Gececeğim Ama Pek Olmuyor	9/5/2006 (91)
Dostlara da Şamar	8/5/2007 (116)

Gül ve Gülistan	15/8/2007 (123)
Heyecan ve Medeni Cesaret	23/10/2007 (128)
Mahalle Baskısı ve Uluslaşma	04/12/2007 (131)
Velev türban ...	12/2/2008 (136)
Örnek Olmak	26/2/2008 (137)
Bir Dava ve Meşruiyet	25/3/2008
Cumhuriyet, Darbeler ve Meşruiyet	29/7/2008

Demokrasi, İnsan Hakları, İfade Özgürlüğü (13)

Savaşa Karşı Olmak (1)	9/1/2003 (5)
Böylesine Mi Kavgalıyız?	9/9/2003 (23)
Batının Çifte Standardı	28/2/2006 (86)
Farklılık ve Yasaklar	23/5/2006 (92)
Hakaret, Alınganlık ve Yasaklar	25/07/2006 (96)
Giyim ve Özgürlük	29/8/2006 (98)
Değişen Gündem ve Öncelik	19/9/2006 (100)
Bilim ve 301	31/10/2006 (103)
Duyarlılık mı, Bilek Güreşi mi?	12/12/2006 (106)
Empati	18/12/2007 (132)
Zorunlu Bir Din Dersi ve Laiklik	
Perşembenin Gelişi ...	6/5/2008 (142)
Asgari Müşterekler ve Farklılık	17/6/2008

Azınlıklar (9)

6/7 Eylül 1955 Olayları	7/9/2004 (49)
Sessiz Azınlığın Kâbusu	16/11/2004 (53)
Azınlıkların Uyumlu Birliği	14/12/2004 (55)
İstanbul Rumlarının Konferansı	4/07/2006 (95)
Batı Trakya'da Eğitim	26/12/2006 (107)
Ülkemizde Hain Yok	22/01/2007 (109)
Vatandaş Nasıl Olunmaz	6/02/2007 (110)
Vatandaş-Matandaş ve Anayasa	28/8/2007 (124)
AB ve Batı Trakya Türkleri	8/4/2008 (140)

Avrupa Birliği, ABD ve Türkiye (5)

AB'en Gelen Uyarı Değil!	22/4/2008 (141)
AB ve Yeni Söylem	24/12/2002 (4)
17 Aralıkta Kazandık mı Başardık mı?	28/12/2004 (56)
Yeni Toplum Düzeni	31/1/2006 (85)
Irak'ta Yanlıklar mı?	9/01/2007 (109)

Yunanistan (9)

Kızıl Elmanın Yunanca'sı	16/12/2003 (30)
Yunanistan'da Amerikan Karşıtlığı	15/4/2003 (12)
Yunanistan'da Irkçılığın Düşündürdükleri	4/11/2003 (27)
Yunanistan'da Skandaller	22/2/2005 (60)
Yunanistan'da Devlet-Kilise İlişkisi	8/11/2005 (79)
Heyecanlandırıcı Metinler	28/3/2006 (88)

Bir Askeri Darbenin Öğrettikleri	25/4/2006 (90)
Okul Kitaplarında Yunan Kimliği	10/4/2007 (114)
Atina'da İki Din Adamı	20/5/2008 (143)
Balkanlarda Etnik Arındırma	15/7/2008
Yunanistan'da Değerler Krizi	10/12/2008

Türk-Yunan ilişkileri (5)

Yunanistan'la İlişkilerin Görünmeyen Yanı	1/6/2004 (42)
Simitis Ne Dedi?	
Yunanistan'da Yabancı Gelin	9/8/2005 (72)
Türk-Yunan İlişkileri ve Algılamalar	26/10/2005 (78)
Siyah-Beyaz Masal Dünyamız	5/6/2007 (118)

Kıbrıs (4)

Mitoslar, Paradigmalar	10/2/2004 (34)
Denktaş'ın Yumurtası	13/5/2003 (14)
Kıbrıs'ta 'Çözüm' Ne Demek?	8/7/2003 (19)
Kıbrıs'ta Sözde Sorun mu?	14/11/2006 (104)

Sanat ve bilim dünyamız (4)

Stefanos Yerasimu ve Empati	23/8/2005 (73)
İmagoloji ve Sansür	27/1/2004 (33)
Orhan Pamuk ve Tartışa Kültürü	8/3/2005 (61)
Milli Futbol ve Kaos	13/7/2004 (45)

Sondeyiş

Popüler Milliyetçilik ve Karşıtları

*

Ekrem Dumanlı

Önsöz

Herkül Millas, Kasım 2002'den beri Genel Yayın Yönetmenliğini yaptığım Zaman Gazetesi'nde yazı yazıyor. Çok da güzel yazıyor. Meselenin bir yönü kamuoyuna bakıyor, bir cephesi yazara; diğeri yayıncıya. Bu üçlü denklemin her birinin kendine mahsus zorluğu ve avantajı bulunuyor. Türkiye'de kamuoyunun önemli bir bölümü kara propagandadan etkileniyor ve o hadiselere ön yargıyla bakabiliyor. Kökü çok eskilere dayanan cepheleşme ve çatışma kültürünün kaçınılmaz bir yansıması var: Toplum insanları / kurumları gruplara ayırıyor ve kimini dost kimini düşman, bazısını hain bazısını kahraman olarak niteleyebiliyor. Öteden beri yürütülen kutuplaştırma psikolojisinde sağcılık-solculuk, laikçilik-antilaikçilik gibi kavramların oluşturduğu ezber var; bu ezberi bozmak adına yaptığınız her hamle şaşkınlığa, hatta öfkeye dönüşebiliyor. Gücünü çatışma söyleminden alan ve koro halinde konuşup tümen halinde yazı yazan insanların Zaman Gazetesi'nde birbirine zıt görüşlerin yazı yazmasını anlaması çok zor. "Sağcılık"tan gelmiş, "solculuk"tan yükselmiş, "İslamcılıktan"tan yetişmiş insanların ortak bir paydaları var aslında: Temel insan hakları, düşünce ve ifade özgürlüğü, katılımcı ve çoğulcu demokrasi.

Herkül Millas gibi farklı kimlikleri bulunan bir yazar için Türkiye'deki bir gazetede yazı yazmak çok da kolay değil. "Türkiye'de doğmuş Yunanistan'da yaşayan bir Rum-Hristiyan" olarak bilinen birinin dinî bir kimlikle de anılan bir gazetede yazması meseleyi daha karmaşık hale getiriyor. Aslında kafası karışanlar ne Sayın Millas'ı tanıyor ne Zaman'ı. Herkül Bey, düşüncenin namusuna inanan, ciddi bir aydın. Farklı ve aykırı bulunan fikirlerini bile samimi bir dille anlatan bir insan. Yanlış yaptığını düşündüğünde kendini de sorgulayabilen olgun bir entelektüel. Böyle bir insan niçin düşünce özgürlüğüne yürekten inanan bir gazetede yazı yazmasın ki!

Aslında gözden kaçan üçlü denklemin en çetin sınavını yayıncılar verir. Tek ses, tek nefes haline gelen bir gazeteyi yönetmek çok daha kolaydır. Böyle gazeteler var Türkiye'de. Otuz yazardan hiç biri farklı konuşmuyorsa bu kadar çok insana köşe açmanın ne anlamı olabilir ki? Zaman birbirine zıt düşüncelerin özgürce ifade edildiği, bir platform olmak istiyor. Bunun somut adımlarını attı. Bir çok farklı görüşte yazar Zaman'da yazıyor. Ancak meselenin yayıncıya bakan değişik zorlukları olduğunu itiraf etmek zorundayım. En önemlisi okuru ikna etmek.

Çünkü Türkiye'deki genel zihni kodlamanın yol açtığı, genel refleksler sonuçta sizin okurunuzu da etkiliyor. Okur da bazen hoşuna giden yazılar istiyor ve bekliyor ki yazar(lar) kendi hissiyatına tercüman olsun. Konu, okurun hissiyatını okşamak ya da yaklaşımını teyit etmekse yazar çeşitliliğine gerek yok. Okurun ezberini bozacak her hamle onları tedirgin edebilir; ancak çok sesli ve özgürlükçü bir ortamın tesisi için her türlü bedeli ödemeye ihtiyaç olduğu da kesindir. Sadece sizin okurunuz değil; bir de size karşı olan (bazen de niçin karşı olduğunu dahi bilmeyen) bir kitle vardır

karşınızda. Siz özgürlükçe adımlar attıkça onlar “takiye” suçlamasına sığınır. Kendi değişim; hatta dönüşüm riskini ezip geçerek ortaya konan samimiyet böyle mevhum ve menhus bir tabirle bertaraf edilebilir mi?

Kamuoyu, yazar ve yayıncı denkleminin zorlukları içinde Herkül Millas’ın Zaman’da yazı yazması Türkiye’nin birikimleri açısından çok önemli. Elbette farklı düşündüğü görüşleri var Herkül Bey’in, asıl önemli olan da bu değil mi? Farklılığın zenginliğe dönüşmesi demokratik bir tahammül geleneği oluşturmayı kaçınılmaz kılıyor. Türkiye’de bu çoğulcu tarzın ezber bozduğu muhakkak. Bu nedenle de şaşırtıcı sonuçlar çıktığı gibi tartışmaya neden olan krizler de doğabiliyor. Bir bakıma hiç önemli değil. “Öteki”ni anlamak kendimizi anlamak; “karşıt”la barışmak kendimizle barışmaktır. Bu doğal süreçte Herkül Millas Zaman ilişkisi önemli bir sayfadır. Umarım bu sayfalar çoğalacak yeni bir demokratik eser ortaya çıkacak...

Baskın Oran

Önsöz

Ben Herkül Millas orijinalini 1986'da tanıdım; yirmi yıldan çok olmuş. (Daha önce de duyardım. Babası terzi-tüccar olan Ankara doğumlu bir Rum idi. Atletizmde Türkiye birincisi oldu. TİP'liydi. Robert Kolej'de okumuş bir inşaat mühendisi). 1986'da Batı Trakya kitabımın ilk baskısı çıkmış, hemen ardından ortak dostumuz Özdemir İnce telefon etti (Özdemir o zamanlar ince adamdı). Herkül kitabı okumuş, üzerine bir makale yazmış, yayınlamadan önce benim de görmemi istiyormuş. Aldım, okudum, çarpıldım. Çünkü ben çok objektif yazdığımı sanıyordum ama o çok milliyetçi (ulusalcı!) yerlere işaret ediyordu.

Oturup düşündüm, maalesef haklıydı. Bu maalesef'i bertaraf etmek için ikinci baskıyı onun uyarıları paralelinde A'dan Z'ye gözden geçirdim ve makalesini da eklere koydum. Türkiye'deki gayrimüslimlerin ve sonra da Kürtlerin sorunlarına eğilmeye başlayışım sanıyorum bu olay üzerinedir.

Azınlık içinde azınlık

Azınlık, güç meslektir. Hani sezaryen doğumdan sonraki doğumlar da sezaryen olmak zorundadır anlamında "Bir kere sezaryen, her zaman sezaryen" derler ya, ben bunu azınlık olayına şöyle tercüme ederim: "Bir yerde azınlık, her yerde azınlık". Dünyanın herhangi bir ülkesinde azınlık olan kişi her ülkede azınlık muamelesi görür; "anavatan"ında bile. Türkiye'de Rum'dur, Yunanistan'a gider "Türk tohumu" olur (*Turkosporos*). Yunanistan'daki Türk Türkiye'ye gelir, bizim Dalavera Memet uzun uzun anlatır bunu, "Yarı cavır" olur.

Türkiye'de Türk olmanın bir mütemmim cüzü vardır: Müslüman olmak. Aynı şey Yunanlılar ve Rumlar (Yunanistan dışındaki Helenlere Rum diyoruz) için de vardır: Ortodoksluk. Bu Herkül bırakın Ortodoksluğu, Hıristiyan bile değildi; lâdinî bir adamdı. Üstelik, Marksistti. Türkiye artık gayrimüslimler için yaşanabilecek yer olmaktan çıktıktan sonra Yunanistan'a göçtü, orada *Turkosporos* olarak gamı tamamladı. Tabii, orijinalliklerinden biri de (AB pasaportu taşıyabilecekken) hâlâ Türkiye vatandaşı ve TC pasaportu hamili olmasıdır.

Nihilizm ve Süblimasyon

Nihilizm kelimesi nil'den gelir. Yani sıfır. Hiç. Her şeyi, özellikle de yaygın olan her şeyi büyük bir kuşkuyla karşılama ve hatta reddetme anlamında.

Herkül Türkiye'de Rum olarak doğmuş ama ne Türk ne Rum olabilmişti. İkisi için de gerekli olan temel niteliklerden yoksundu ve hatta her iki toplumun da dışladığı biriydi. Kim olacaktı peki? Kimliksiz mi? Kompleksli mi? Bütün ortamlar tarafından reddedilen, ezilmeye çalışılan bir insanın en temel direklerinden birinin kompleks

olması çok doğaldır. Hatta, “Ezilen, ezmeye eğilimli olur” diye berbat bir kural vardır. Dayakla büyüyen kişi çocuğuna dayak atmaya, çocukluğunda cinsel tacize uğrayan sübyancılığa, ayırım gören ayırım yapmaya eğilimlidir, vb. Herkül çok sıkıntı çekmiş bir Rum olarak, Yunanistan’a gidince birçok benzerleri gibi Yunan milliyetçisi olabilirdi. Çünkü muhtemelen ciddi kompleksler taşıyordu. Zaten muhtemelen bu nedendir ki Virjin değil ama Huysuz oldu. Her şeye itiraz eden, her şeye mesafeli kalan, doğuştan muhalif, nihilist.

Ama hayrettir, bu nitelikleri süblime etmeyi becerdi. Yani çok olumsuzdan kaçabilmek için çok olumluya attı kendini. Bu da onu bugünkü Herkül Millas yaptı: “Varlığını Türk-Yunan varlığına (dostluğuna) armağan eden”. Her türlü milliyetçiliğe, her türlü ırkçılığa, her türlü din ayrımcılığına ve saireye blok biçimde karşı çıkan. Farklılıklar arasında mutlaka bir uzlaşma zemini olduğuna inanan ve onu arayan. Kurbanlarından olduğu ayrımcılığı ortadan kaldırmaya çalışan. Her iki devletin ders kitaplarını röntgene koyup olumsuzlukları teşhir eden. Batı Trakya Türklerine Türkçe ders kitabı yazan. Sayınız.

Yunanistan’da yaşayan Marksist kökenli bir Rum olan bir inşaat mühendisinin Mülkiye’de siyaset bilimi doktorası yaparak İslamcı *Zaman* gazetesinde köşe yazarı olması, kültürel olarak parçalanmış Türkiye’de parçalararası ortak bir dil araması bunun sonuçlarından sadece biri olsa gerek. Ve bu sonucun anlamının üzerinde durmak gerek.

Bu kitabın önemi

Zaman’da çıkan yazılardan oluşan bu kitabın ciddi özellikleri var:

Hem Türkiye’de hem Yunanistan’da okunacak biçimde yazılmış olması. Hiç taraf tutmadan, her iki tarafın da zülfüyarine dokunması.

“Dokunulmaz” temalara saldırmaması: Tarihin bizi nasıl köleleştirdiği. “Öğrenilen” ulusal/dinsel kimliklerin bizi nasıl birbirimizin gözünü oymaya götürdüğü.

Bunları AB felsefesi ve ilkeleri bağlamında mutlaka aşmak gerektiği.

Son bölüm, yeni Türkiye’yi tahlil açısından daha da ilginç gelebilir: Milliyetçiliği yermek yüzünden Türk ulusalcılarının kendisine ve yazdığı gazeteye yönelttiği saldırılara karşı solcuların değil İslamcılarının destek vermesi olayı. Bu husus, daha düne kadar din ile milliyetçiliğin can ciğer kuzu sarması olduğu bir Türkiye’de, İslamcı hareketin ekonomik ve toplumsal gelişmeler sonucu nasıl kendi “klasik” kalıpları dışına çıkmaya başladığına ilişkin ipuçları verebilir.

Giriş

(*Herkül Millas*)

Bu kitap iki bölümden oluşuyor. Önce on iki ayırım ve konu başlıkları altında Zaman Gazetesi'nin Yorum sayfasında yayınlanmış olan yazılarım bulunuyor. Sondeyiş'te 'popüler milliyetçilik' dediğim bir olgu ele alınıyor. Zaman'da çıkan bir yazımla başlayan bir polemik toplumun pek bilinmeyen bir yanını su yüzüne çıkardı: sıradan vatandaşların 'milliyetçiliği' nasıl algılamakta oldukları. Bu iki bölümünün bu sıra ile okunması şart değildir.

Kasım 2002 tarihinden başlayarak Aralık 2008'in sonuna kadar Zaman Gazetesi'nde 160 yazım çıktı. Aşağıda bulacağınız 'Zaman'da İki Yıl' başlıklı yazımı bu gazete ile hala süren işbirliğinden neler edindiğimden söz etmek için yazmışım. O yazıdan birkaç cümleyi aktarıyorum:

'Bu, sıradan bir işbirliği değil. Her iki taraf için öz ve simgelerle ilgili bir anlamı var. Gazetenin geçmişi, muhafazakar yada İslami diyebileceğimiz bir çevre ve tutumla özdeşleşmiş. Ben ise, kendi çapımda Türk solu içinde büyümüş ve çalışmış biriyim. Üstelik aşılması olanaksız olan başka bir 'kusurum' daha var: gayrimüslim denen azınlığın üyelerindenim. Zaman'daki buluşma Türkiye'nin kat ettiği yolu simgelemesi açısından bence ilginç ve anlamlı...

Kanımcıca Zaman gazetesi bilinçli seçimiyle son on yıllardaki olumsuz (kavgacı) geçmişe karşı farklı bir yol izledi: 'Barışı' önermekten de öte, çok sesliliği bilfiil uyguladı. Özellikle Yorum sayfası bu çabanın örneği. Öncü bir girişimle farklılığa söz hakkı tanıdı. 'Gerçeğe' yaklaşmanın ve yanlışlarımızı bulmanın başka yolunu düşünmüyorum. En azından ben kendi rolümü gazetede öyle algılıyorum.'

2/11/2004 tarihinde yazılmış olan bu sözlerin bugün de arkasındayım. Ama şimdi Türk basının havasını daha bir öğrenmiş olduğumdan şunu da eklemek istiyorum. Kuşkunun, güvensizliğin ve korkunun çok yaygın olduğu bir ortamdayız. (Tepkilere neden olduğu için 'paranoya' ve 'fobi' kelimelerini kullanmıyorum!) Yukarıda söylediklerime itiraz edeceklerin bulunduğunu biliyorum. Görüşlerime katılmayanlara göre Zaman güvenilmezdir, takiye yapmaktadır, kimi iyi niyetli yazarları 'kullanarak' demokrat bir imaj edinmek için farklılığa açılmış gibi davranmaktadır, ve bir gün gelecek gerçek yüzünü ortaya çıkaracaktır. Gelecekle ilgili bu itirazlara ne denir? İleride ne olacağını bilebilecek bir kahin değilim. Ama aklımdan şunu da çıkaramıyorum: Şu 'takiye' dedikleri uygulamayı yalnız bir kesimi değil, bütün gazetelerimiz bir süre yapsa, kendi ideolojilerine uygun yayın yaparken farklı görüşteki yazarlara da sayfalarında yer verseler, çok sesliliğe açık olsalar ne güzel olurdu! Yani şu anda görebildiğim Zaman'da olumlu bir yaklaşımın uygulandığıdır. İlerdeki mümkün olan (ama muhtemel olmayan) bir kötü gidiş endişesiyle neden bugün iyi olana karşı çıkayım, neden olumlu bir davranışın yanında olmayayım? İşte güvensiz ve hele önyargılı ortam dediğim, bu tür ileriye dönük olumsuz senaryoları besleyen anlayıştır. Benim korkularım ileriye değil bugüne dönüktür.

Ama Zaman'da kendi evimdeymişim gibi olmadığımı da eklemeliyim. Ortak paydamız ifade özgürlüğüne, insan haklarına, parlamenter rejime ve uyumlu yaşama özlemleri ve saygılı olmamızdır sanıyorum. Bu çok önemli ortak değerler yüzünden İslami kesimin bir çok isteğine ben gönülden destek verdim. İktidarlarını, doğal olarak, meşru saydım; takiye yakıştırmalarını kanıtlanamaz bir yakıştıрма ve

dolayısıyla haksız sayıyorum; giyim biçiminin seçimini tartışmasız bir insan hakkı saydım, vb. Herkesin yaşam biçimini seçme hakkına sahip olmasının tartışılmaması bile gereken bir hak bildiğimden, kendim böyle bir yaşamı izlememekle birlikte muhafazakar yaşam biçiminin sorun olarak gösterilmesini içime sindiremedim. Ama ‘muhafazakar’ kesimle temel bir alanda farklıyız. Ben her değerimin konjonktürel, dolayısıyla göreceli ve hele zamanla değişeceğine inanırım. Ütopyam benim beğenimdir. Yani geleceğin hoşuma gittiği gibi olmasını isterim. (Olur mu olmaz mı, o ayrı bir şey!) Dine bağlı olanlar ise mutlak bir doğruyu (bazen de bir emri) izlerler. Ben başörtüsü yasağına karşı çıkarken, insan haklarına bir gönderme ve liberal bir anlayışla ‘bırakınız yapsınlar’ dedim; ‘onlar’ insan haklarına da dayandırılabilen bir ‘doğruyu’ savundular. Bana göre insan hakları amaçtır, onlara göre araç. Benim için insan haklarının, insanın kendisi dışında başka bir referansa gereği yoktur ve doğan her yeni insan talebine açık olmalıdır; oysa onlara göre ‘meşru’ taleplerin kutsal bir referansı vardır ve bu referansın bazı sınırları. Yani ben tam bir kaos ve dolayısıyla kuşklar içindeyim; onlar kendilerini çok sağlam temeller üzerinde hissedip, çok güvenlidirler.¹

Zaman’ın genel felsefesi kendi dünya görüşümü yansıtmıyor. Ama bu durum beni fevkalade heyecanlandırıyor ve memnun ediyor. Yazılarım aracılığıyla ‘farklı referansları olan insanlar bir arada nasıl yaşar?’ sorusuna bir yanıt oluşturmaya çalışıyorum. Yanıt ise hayattır. Toplumun (ve her birimizin) huzuru ile doğrudan ilişkilidir. Ulus/millet olarak bir arada yaşamayı sağlayacak asgari ortak yanımızı bulmaya çalışıyorum gibi geliyor bana Zaman’ın ortamında.

Burada okuyacağınız hemen hemen her yazı aynı aşamalardan geçmiştir: önce beni sıkkan, düşündürən, sarsan bir konu doğar kafamda. Sonra, kendi inanç ve onurumdan ödün vermeden yazıyı kaleme almaya çalışırım. Bunu yaparken ‘muhafazakar’ bir okuyucuya seslendiğimi unutmamaya çalışırım. Kelimelerimi, benzetmelerimi, örneklerimi vb. ona göre seçerim. Sonuç birkaç açıdan aydınlatıcıdır. Yazı gazetede yayınlanınca (ki bu oran çok yüksek olmuştur: %98.7!) gazetece kabul gördü demektir. Sonra okuyucuların tepkisini beklerim. Oradan da olumlu mesaj alırsam ... uyuma doğru yol aldığımı hissederim. Bu deneyimimi şu an sizinle de yaşamaktayım.

Zaman’da yazmak başka nedenlerden de bana çok yaratıcı geliyor. Kendi ‘çevremizde’ yazmamız çok kolaydır, tasvip görmemiz normaldir. Ama bu tür ‘cemaatçi’ köşe yazıcılığı pek yararlı değildir. ‘Sen söyle sen dinle’ yada ‘kendin çal kendin oyna’ gibi bir durumdur bu. Sizinle aynı inanç ve görüşleri paylaşanlar okuyacaktır yazdıklarınızı. Böyle bir yazının dinamiği yoktur, bir durumu değişmeye yönelik bir işlev üstlenemez. ‘İman tazelemek’ denen işi görür aslında. Özellikle ideolojik ve misyon üstlenen gazetelerde genellikle görülen yazılar bu kategoriye girer. Ne okuyacağınızı önceden öngörebilirsiniz. Oysa Zaman’da yazdığım yazıların kimi zaman kuşku, kimi zaman tepki yada öfke doğurduğunu görünce, yazıların boşa gitmediğinin işaret olarak algılarım.

Ama kendimi kontrol etmeme, eksikliklerimi ve yanlışlarımı anlamama neden oluyor kendi ‘cemaatimin’ gazetesinde yazmıyor olmam. O tepkiler olmasa kendimi nasıl sorgulayacağım? Yoldaşlarım, ‘kardeşlerim’, aynı ülküyü paylaşanların onayı beni hep aynı yolun yolcusu yapmaz mı? Ama yanlış yoldaysam bunu nasıl anlayacağım? Başka türlü söylersek, Zaman benim kendimi test ettiğim mahaldir.

¹ Bu konuya ‘Tereddüt’, ‘Tıkanan Çıkış Yolları’ ve ‘Milli Futbol ve Kaos’ adlı yazılarımda da değindim.

Bu kitabın sonunda, sondeyişte, tepkilere neden olan bir yazıdan yola çıkarak kaleme aldığım bir incelemeyi bulacaksınız. ‘Milliyetçilik’ başlığını taşıyan yazım benim için çok öğretici oldu. Lehte ve aleyhte tepkiler pek çoktu. Yazı özellikle ‘ülküçü’ olarak belirlenen kesimde öfkeye neden oldu. Bu kesimin nasıl düşündüğünü ve hele nasıl bir söylem kullandığını ilk kez böylesine açık bir biçimde gördüm. Lehte olan yazılar ise tepkili kesime kimlerin karşı olduğunu gösterdi. Ve hayrettir, bu kesim benim ‘milliyetçilik karşıtı’ olarak bildiğim kesim değildi: lehte olanlar İslami bir söylem kullanıyorlardı. Milliyetçilik konusunda lehte/aleyhte iki kamp çıktı ortaya birden. Ve bu tartışmada ne solcular (Marksist ve Atatürkçü solcular), ne de liberaller yer aldı. Başka bir çevrede sürdürüldü tartışma.

Bu kitapta yer alan yazılarımda birkaç kez işaret etmeye çalıştığım gibi Türkiye’nin kültürel dünyası bir kompartımanlaşma sergilemektedir. Bazı kesimler kendi içlerine kapalı kalıp öteki kesimden habersiz yaşamaktadır. Yada ‘öteki’ konusunda oluşturdukları imaj ve önyargılarla yaşayıp ilişki kurmada isteksiz davranmaktadır. Bunun temel nedeni geç uluslaşmadır, daha doğrusu, bu uluslaşma sürecinin sürüyor olmasıdır. Ulus/millet olgusunun yer etmesi için olmazsa olmaz bir şart sayılan asgari müştereklerin tam oluşmamış olmasının bir belirtisidir bu içe kapanma durumu. Bu açıdan da Zaman Gazetesi benim için hayati önemi olan ve arka bahçeme bakan bir penceredir.

Aşağıda bulacağınız yazıların Zaman’daki yayın tarihlerini her yazının sonunda bulacaksınız. ‘Türkiye’de Siyaset’ başlıklı bölümdeki tarihleri parantez içinde olan ilk iki yazı gazetede yayınlanmamış olup ilk kez burada yayınlanıyor. Editörler bazen yazılarımla başlığını değiştirmişler, bazen yazının içinde alt başlıklar eklemişler yada imlayı düzeltmişlerdir. Değişikliklerin bir kısmını benimseyip burada da korudum, bazen de yazının özgün halini tercih ettim. Bu kitapta birkaç yazımı biraz kısalttım. Beni fazlasıyla memnun eden, yüzü aşan yazımda gazetece müdahalenin birkaç kelime ile sınırlı olduğudur. Çeşitli siyasi alanlardaki yazarlarca büyük bir baskı altında olan Zaman’ın kararlılıkla yazara, yani bana, Türkiye gerçeklerini de göz önüne aldığımızda, çok ‘demokrat’ davrandığını gördüm. Sondeyişte bu baskılardan söz edeceğim.

Editörün müdahalesinin mantığını Zaman’ın genel yayın müdürü sayın Ekrem Dumanlı’nın 14/1/2008 tarihli yazısında kısmen buldum. O yazıda herhangi bir köşe yazısına yayın yönetiminden gelen en küçük bir itirazın sansür suçlamasıyla karşılanmasının doğru olmadığını, yazılardaki maddi hataların, suç ve hakaret oluşturan ifadelerin kontrol edilmesinin gereğini yazıyordu. ‘Her meseleye 'sansür var!' cerbezisiyle yaklaşanlar, çoğu kez editörlere ait sorumluluğu yok edecek bir baskıya neden oluyor ve aslında bir çeşit tersinden sansür uyguluyor’. Benim buna eklemek istediğim, bazen bu müdahalelerin başka bir amacının da okuyucuyu şaşırtacak ve şoke edebilecek ifadelerin kontrol edilmesidir.

Altı yıl içinde yazılarıma müdahale, yayınlanmayan iki yazı dışında, şunlardır:

- 1- Rigas’tan söz eden yazıda (Bizi Esir Alan Tarih başlıklı ayırmada) bu aydının Anayasa’sından madde düşmüş: *‘Osmanlı despotluğu altında inlemekte olan bütün herkes ... herkes diyor, Hristiyanlar ve Türkler, hiçbir din farkı gözetmeden (çünkü herkes tanrı yaratığı ve evladıdır) ... dünyanın en güzel devletinin ... artık iğrenç bir anarşiye düşmüş olduğunu ve kimsenin, hangi sınıftan yada dinden olursa olsun ne yaşamından ne namusundan, ne malından emin olmadığını görmektedir.’*
- 2- ‘Kimlikler: Kimin Çocuklarıyız?’ başlıklı yazıdaki (Kimlikler başlıklı ayırmada) ‘Alt tarafı, eğer Darwin’e güveniniz sağlamsa hepimiz tekamül sonucu maymuna benzeyen bir tür yaratıktan geliyoruz; yok semavî dinlerin kutsal metinlerine

inaniyorsanız Adem ile Havva'nın çocuklarıyız. Şöyle yada böyle tek kökendeniz' cümlesinde 'eğer Darwin'in tartışmalı teorisine inaniyorsanız...' sözünü okuyoruz.

3- 'Gülüp Gececeğim Ama Pek Olmuyor' başlıklı 91 no.lu yazıdaki (Türkiye'de Siyaset) 'Bu tür cümleleri Türkiye Diyanet Vakfı Yayınlarından 'Kur'an-ı Kerim'de Yahudiler ve Hıristiyanlar' adlı Dr. M. F. Kesler'in kitabında bulunabilir (s. 200).' cümlesinden (yalnız) yazarın adı çıkarıldı.

4- 'Mitoslar, Paradigmalar' başlıklı yazıda (Kıbrıs), Batı'daki insanlar hakkındaki cümleden 'sevişmek' kelimesi düşmüş.

Topu topu bu kadar. Bu müdahaleleri, demokratik atılım yapmaya kararlı bir kadronun, çevrelerinden gelen baskıların sonucunda yaptıkları sınırlı, konu edilmemesi gereken bir olay olarak görüyorum. Bu müdahalenin hiç olmaması çok daha iyi olurdu. Ama, Sondeyiş'te de göstermeye çalışacağı gibi, aleyhimdeki sistemli şikayetlere rağmen, gazetenin sergilediği benim lehime kararlı destekten sonra müdahalelerden söz etmek, kötü niyetli, ille de kusur bulmaya yönelik bir davranış olarak görüyorum. Bu paragraf bir sitemi değil, bir beğeniye dile getiriyor.

Hemen hemen bütün yazılar yazıldıklarında 'güncel' idi. Son beş yılı unutmamış olan okuyucu yazının yazıldığı ortamı kolaylıkla göz önüne getirebilir. Yazılarda kimi zaman görülen retorik hava, heyecanlı söylem, belki aşırı duygusal yaklaşım o günlerin etkisi ile açıklanabilir. Yazıları yeniden 'güncelleştirmek' istemedim, hiç değiştirmedim.

Bu 'girişi' bitirmeden yazıların sınıflandırması konusunda da bir iki söz eklemem gerekiyor. Bu yazılar yazılırken 'gruplara' ayrılacağı hiç hesapta yoktu. Doğal olarak bir çok yazı farklı 'gruba' da konabilir. Başka ek gruplar da düşünülebilir. Tekrarlara rastlanabilir. Bu tür derlemelerde okuyucunun bu tür 'kusurlara' hazırlıklı olmalıdır. Belki bütün yazıların ortak yanı 'beni' yansıtıyor olmasıdır. 'Ben' konusunun ağırlıklı hissedildiği yazıları başa aldım, 'Çevrem ve ben' başlığıyla. Bu yazılarda da belirttiğimi burada yeniden tekrarlamak gereğini duyuyorum. Kimsenin – ve tabii benim de – bir 'ben'liğin etkisi altında olmadan yazacağına inanmıyorum. Hepimiz tarafız. Fark belki bunu bilenimizle bilmeyenimiz arasındadır. Eksikliklerimizi ve 'tarafarlığımızı' da anlamının tek yolu bizim dışımızdakilerle diyalogdan geçer. Bu kitabın amacı da bu diyalogdur.

Yakınlarım, aile dostlarım saydığım, bu kitaba önsöz yazan Baskın Oran'a ve Ekrem Dumanlı'ya, yazılarında adımları aralıklarla zikrederek bana moral da veren Mehmet Barlas'a ve bu kitabın elinize geçmesini sağlayan yayıncı Çağatay Anadol'a teşekkür ederim.

Herkül Millas

*